

Кресан О.Д. Психологічні особливості дистанційного навчання студентів ВНЗ під час війни // *Матеріали I науково-практичної Інтернет-конференції «Кіберпсихологія в інформаційному суспільстві: підтримка, навчання, розвиток»*, 1-30 листопада 2023 р. URL: https://newlearning.org.ua/sites/default/files/tezy/2023_2/Kresan_Olha_2023.pdf?fbclid=IwAR2_a-vKlqlZ3anSHVKA1YiGaRnomisV8DbRCkxSkatwgzqMwodRX5CPnS4

Кресан О.Д.

Канд. психол. н., доцент кафедри загальної та практичної психології
НДУ імені М.Гоголя

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7982-4533>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ ПІД ЧАС ВІЙНИ

З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну наше суспільство зіштовхнулося з новими викликами, серед яких проблема навчання під час війни. Деякі навчальні заклади були зруйновані або зазнали пошкоджень, деякі продовжили функціонування в дистанційному режимі. На сьогодні в Україні серед ВНЗ частина вже працюють очно або у змішаному форматі, частина продовжує роботу дистанційно. З огляду на це набуває важливого значення не лише проблема технічних та методичних аспектів дистанційної роботи зі здобувачами освіти, але й також зростає актуальність розуміння психологічних особливостей процесу дистанційного навчання та його суб'єктів. Особливо ця проблема загострюється під час війни, коли до загальних особливостей та специфічних моментів дистанційного навчання додаються проблеми навчання саме під час надзвичайного стану та військових дій на території України.

Метою даного дослідження є аналіз психологічних особливостей дистанційного навчання студентів ВНЗ від час війни в Україні.

Вивченням особливостей впровадження дистанційного навчання та аналізом його ефективності займалися багато зарубіжних та вітчизняних науковців. Зокрема серед зарубіжних найвідомішими є Р.Дж.Адамс, Х.Діханц, Ф.Бодендорф, Б.Еккерт та ін. У вітчизняній науці відомими дослідниками дистанційної освіти є В.Ю.Биков, В.В.Вишнівський, Г.І.Гайдук, М.П.Гніденко, В.М.Кухаренко, П.В.Стефаненко та ін. Окремо психологічні особливості дистанційного навчання та різні аспекти його впливу на особистість досліджували С.М.Белякова, О.А.Даценко, М.І. Жалдак, Ю.М. Ільїна, Ю.І.Машбиць, М.М. Назар, В.В.Пітулей, М.Л. Смульсон, О.О.Ставицький та ін.

На основі загальнодидактичних принципів окремо виділяють принципи дистанційного навчання, серед яких: принцип діалогічності, принцип зворотного зв'язку, принцип відповідності технологій до навчання, принцип наочності, принцип інтерактивності та ін. [4]. На наш погляд, ці принципи базуються на психологічному підході до розуміння процесу дистанційного навчання, що сприяє покращенню його ефективності. Найважливішими серед наведених принципів ми

вважаємо принципи діалогічності та зворотного зв'язку, що сприяють приділенню достатньої уваги кожному з суб'єктів освітнього процесу.

Автори монографії «Дистанційне навчання: психологічні засади» визначають, що серед найбільш поширених недоліків комп'ютерних систем навчання перше місце посідає невідповідність допоміжних навчальних впливів очікуванням учня [1, с.16]. Таким чином автори вважають за необхідне у процесі дистанційного навчання побудувати *діалогічну взаємодію*, що допоможе забезпечити необхідний рівень зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу.

Ще одна особливість дистанційного навчання полягає в тому, що, в його системі об'єктивний контроль за діями та знаннями студента ускладнений за умов віддаленого доступу. Тому особливого значення тут набуває мотивація, яка вже не може бути «зовнішньою», а виключно «внутрішньою», в підґрунті якої полягає дійсний запит на навчання [2, с.31]. Відповідно до цього зростає значення самостійної роботи студента у порівнянні з традиційним, очним навчанням.

Під час війни до загальних особливостей дистанційного навчання, що впливають на особистість та її розумову діяльність, додаються також специфічні умови, пов'язані зі значним впливом стресу на життєдіяльність загалом і процес навчання зокрема. Так, опитування студентів, проведені викладачами під час занять [3], показали, що понад 50% студентів відчувають щоденний вплив стресу значного ступеня, водночас майже 18,6% переживають дуже сильний стрес. Водночас відбувається порушення діяльності когнітивних процесів, що зумовлено впливом стресу та інших негативних чинників [3]. В усній бесіді вони заперечують психологічні труднощі та прояви емоційних негараздів, проте в результаті дослідження за опитувальником «Шкала життєвих подій Холмса та Раге» (Social Readjustment Rating Scale) (N=76) було виявлено, що 64,47% (49 осіб) студентів мають дуже сильний стрес, про що свідчать результати опитувальника понад 300 балів. При цьому 18,42% (14 осіб) студентів мають результати понад 600 балів, що свідчить про ризик захворювань та інші загрози для їхнього фізичного і психологічного здоров'я.

Таким чином, можемо визначити психологічні особливості дистанційного навчання студентів ВНЗ під час війни, що полягають у наступному. *По-перше*, це необхідність діалогічної взаємодії та зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу, що дозволяє усунути труднощі комунікації та знизити напругу у спілкуванні. Під час війни та кризових подій, що відбуваються, це сприяє емоційній підтримці та покращенню саморозуміння студентів.

По-друге, це необхідність розвитку внутрішньої мотивації студентів, що необхідно для самостійної роботи, а також для самоорганізації суб'єкта навчання в процесі дистанційної освіти. Під час війни ці компетенції можуть порушуватись через труднощі з концентрацією та кризові обставини навчання.

По-третє, найголовнішою психологічною особливістю будь-якого навчання під час війни є високий ступінь стресу, підвищена тривожність, що знижує ефективність навчального процесу, а також перешкоджає формуванню психологічного здоров'я та благополуччя особистості.

Література

1. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / [М.Л. Смульсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.] ; за ред. М.Л. Смульсон. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3148/distan%20education.PDF?sequence=1&isAllowed=y>
2. Кириленко В. В. Психологічні особливості дистанційного навчання у закладах вищої освіти: практичний досвід / Кириленко В. В., Кириленко Н. М., Крижановський А. І., Ромащук О. І. // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2022. Випуск 63. С.29-38. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5060/4463>
3. Кресан О.Д., Смольянінова С.В., Кресан Т.Д. Психологічні аспекти навчання студентів ВНЗ в ситуації надзвичайного стану // *Габітус. Науковий журнал з соціології та психології.* 2023. № 45. С.64-68. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/45-2023/10.pdf>
4. Кресан Т., Мхітарян Л. Принципи дистанційного навчання у процесі викладання іноземної мови студентам художніх спеціальностей // *Study of world opinion regarding the development of science.* Proceedings of the IX International scientific and Practical Conference. Prague, Czech Republic. 2022. Pp. 425-428. Available at : DOI:10.46299/1SG.2022.2.9